

2. Лернер Ю. І. Аналіз та вдосконалення методології визначення ефективності інвестицій / Ю. І. Лернер // Економічний вісник Донбасу. – 2009. – № 3. – С.80–84.
3. Моляка О.І. Інвестиційні проекти / О.І. Моляка – К.: МІУ, 2002. – 49 с.
4. Пересада А.А. Інвестиційний процес в Україні / А.А. Пересада – К.: Наукова думка, 1998. – 128 с.
5. Румянцев А.П. Інноваційні пріоритети розвитку світового господарства / А.П. Румянцев, В.Д. Рожок, А.В. Рибчук. – Київ: ТОВ «ДКС центр», 2010. – 278 с.
6. Стадницький Ю. Економічний вибір оптимальних технологій: мікро- та макроекономічні аспекти: монографія / Ю. Стадницький, А. Загородній, О. Капітанець, О. Товкан. – Львів: ЗУКЦ, 2006. – 320 с.
7. Еврецкий В.Т. Методические рекомендации по оценке ресурсосберегающей эффективности прогрессивных наукоемких технологий // В.Т. Еврецкий, М.А. Корнилова, О.А. Лесина, С.Ф. Остапук, Н.И. Охлобыстина // Аудит и финансовый анализ. – 1998. – № 2. – С.188 – 205.
8. Ильин И.И. Управление проектами /И.И.Ильин,И.Г.Лукманова. – СПб.: Два-три, 1996. – 610 с.
9. Шарп У. Инвестиции / У. Шарп, Г. Александер, Д. Бейли. – М.: Инфра-М, 1999. – 1028 с.
10. Urbaniec, M. (2011) 'Innovation in environment-oriented networks' Management of Environmental Quality: An International Journal.22 (6)pp. 686-704.
1. Kropotina, O.E. (2008) 'Methodological approach to the selection for financing resource saving projects' Applied Economics.1 pp. 49-55.
2. Lerner, Yu. I. (2009) 'Analysis and improvement methodology for efficiency investments' Economic Bulletin Donbass. 3pp.80-84.
3. Molyaka, O.I. (2002) Investment projects. K.: NIU.
4. Peresada, A.A. (1998) The investment process in Ukraine. Kyiv: Naukova Dumka.
5. Romyantsev, A.P. (2010) Innovation priorities development of world economy. Kyiv: JSC "SSCcenter".
6. Stadnyts'kyu, Yu. Zahorodniy, A. Kapitanets', Tovkan, O. (2006) Economic selection of optimal technologies: micro-and macro-economic aspects. Lviv: ZUKTS.
7. Evretskyu, V.T. Korniylova, M.A. Lesyna, O.A. Ostapyuk, S.F. Okhlobystina N.Y. (1998) 'Methodical recommendations by assessment of resources saving efficiency of innovative high-tech' Audit and Financial Analysis. 2pp.188 - 205.
8. Yl'yn, Y.Y. (1996) Project Management. St. Petersburg: Two-three.
9. Sharp, U. (1999) Investments. Moscow: Infra-M.

Рецензент Попова О. Ю., д.е.н., профессор кафедри економіки підприємства, ДВНЗ «Донецький національний технічний університет».

20.02.2014

УДК 330.101:323

Малигіна Валентина

ПРОМИСЛОВА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Розглянуто ретроспективу реалізації промислової політики в Україні за роки незалежності. Промислова політика має враховувати тактичні та стратегічні пріоритети розвитку суспільства, держави та економіки, забезпечуючи таким чином успіх країни на світовому ринку. Виявлено основні здобутки та негативні наслідки реалізації державних програм розвитку промисловості. Визначено перспективні напрямки промислової політики підвищення конкурентоспроможності провідної галузі вітчизняної економіки. Оцінено роль і значення Концепції Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року. Зроблено висновок щодо проблем реалізації промислової політики в Україні в частині незабезпечення ефективного розвитку відповідної складової національної економіки, про необхідність координації промислової та інших сфер загальної економічної політики в Україні в контексті макроекономічної стабілізації.

Ключові слова: промислова політика, виробничі фонди, модернізація, імпортозаміщення, експорт, промислова продукція.

Малыгина Валентина

ПРОМЫШЛЕННАЯ ПОЛИТИКА В КОНТЕКСТЕ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОЙ СТАБИЛИЗАЦИИ В УКРАИНЕ

Рассмотрена ретроспектива реализации промышленной политики в Украине за годы независимости. Промышленная политика должна учитывать тактические и стратегические приоритеты развития общества, государства и экономики, обеспечивая таким образом успех страны на мировом рынке. Обнаружены основные достижения и негативные последствия реализации государственных программ развития промышленности. Определены перспективные направления промышленной политики повышения конкурентоспособности ведущей отрасли отечественной экономики. Оценена роль и значение Концепция Общегосударственной целевой экономической программы развития промышленности на период до 2020 года. Сделан вывод о наличии проблем реализации промышленной политики в Украине в части необеспечения эффективного развития соответствующей составляющей экономики, о необходимости координации промышленной и других областей общей экономической политики в Украине в контексте макроэкономической стабилизации.

Ключевые слова: промышленная политика, производственные фонды, модернизация, импортозамещение, экспорт, промышленная продукция.

Malygina Valentine

INDUSTRIAL POLICY IN THE CONTEXT MACROECONOMIC STABILIZATION IN UKRAINE

The retrospective view of realization of industrial policy is considered in Ukraine for years independence. An industrial policy must take into account tactical and strategic priorities of development of society, state and economy, providing thus success of country in the world market. Found out basic achievements and negative consequences of realization of the government programs of development of industry. Perspective directions of industrial policy of increase of competitiveness of leading industry of home economy are certain a role and value Conception are Appraised the National having a special purpose economic program of development of industry on a period 2020 to Drawn conclusion about the presence of problems of realization of industrial policy in Ukraine in part of unproviding of effective development of corresponding making economy, about the necessity of co-ordination of industrial and other spheres of general economic policy for Ukraine in the context of the macroeconomic stabilizing.

Keywords: industrial policy, productive funds, modernisation, импортозамещение, export of industrial products.

Постановка проблеми. Провідна роль промислового комплексу в історичному аспекті конкурентоспроможності української економіки вимагає підвищеної уваги до розробки ефективних заходів з його розвитку на сучасному етапі ринкових трансформацій. Об'єктивну необхідність кардинальних структурних змін промислового виробництва обумовлює орієнтація України на побудову ринкової економіки, її подальшу інтеграцію з державами СНД та високо розвинутими країнами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на вищевказане, проблематика реалізації промислової політики в Україні піднімалася в наукових працях О.Кондрашова, М. Швайки, В. Вишневецького та Л. Збаразької, О. Молдована, О.Собкевича та ін. Промислова політика має враховувати тактичні та стратегічні пріоритети розвитку суспільства, держави та економіки, забезпечуючи таким чином успіх країни на світовому ринку.

Невирішені раніше частини загальної проблеми полягають у дослідженні положень промислової політики у розріші макроєкономічної стабілізації в країні.

Мета статті – визначити перспективні напрямки промислової політики підвищення конкурентоспроможності провідної галузі вітчизняної економіки.

Виклад результатів дослідження. На теоретичному рівні промислова політика ставала об'єктом дослідження багатьох вітчизняних і закордонних науковців, серед яких слід відзначити Калініченко Л., Амошу О., Гриб С., Горбуліна В., Коваленко Є., Яремко Л., Бадмаєва С., Алімова О., Жаліло Я. та ін., Петракова М. та ін., Кіндзерського Ю. та ін., Говорову Н., Татаркіна О., Азриліяна А., Девіса Л., Лоуза Б., Пасса К. Провідну роль в економіці України відіграє

промисловий комплекс, який впливає на стабілізацію фінансової та бюджетної політики, успішне продовження та поглиблення економічних реформ, структурні перетворення в економіці України. Указані дослідники розглядали різноманітні аспекти розробки та практичної реалізації промислової політики на комплексному та галузевому рівнях.

Промисловість виступає суттєвим фактором інтеграції України у світову економіку. Її експортно-імпортний оборот дорівнює майже 80% валового випуску промислової продукції. Навіть сьогодні в умовах жорсткої економічної кризи, яка особливо позначилася саме на промисловому виробництві, в цьому секторі економіки створюється майже 1/3 валового внутрішнього продукту (ВВП) країни та приблизно 3/4 матеріальних благ, що споживаються населенням. Безумовно, значення промисловості не обмежується лише виробництвом продукції. Однак, в умовах економічної стабільності це вагомий аргумент на користь промислового потенціалу і перспектив його розвитку. Держава отримує 2/3 валютних надходжень від загального експорту товарів та послуг саме завдяки промисловості. Промисловий сектор економіки несе важливе соціальне навантаження - забезпечує робочі місця, надаючи таким чином можливість отримувати засоби існування більш як половині населення країни.

Здійснення структурної перебудови супроводжується впровадженням ряду заходів, спрямованих на створення самостійного високорозвиненого, конкурентоздатного промислового комплексу з соціально-ринковою орієнтацією, спроможного динамічно розвиватись та інтегруватись у світову систему взаємовигідних та рівноправних зв'язків.

Україна має великий інтелектуальний і технічний потенціал майже в усіх провідних галузях промисловості. Однак соціально-економічна ситуація в державі залишається складною. Складність зумовлена незавершеністю реформ структурної перебудови, негативним впливом деформації у відтворювальних процесах, які нагромаджувались протягом багатьох років, фізичним та моральним старінням виробничого потенціалу, що знижує конкурентну спроможність вітчизняної продукції, звужує ринки збуту та зменшує дохідність виробництва.

З точки зору діючого в Україні законодавства, промислова політика не має чіткого визначення як елемент структурної та загальної економічної політики, хоча і знаходить своє відображення в положеннях Господарського кодексу. Існує припущення, що саме відсутність чіткого законодавчого визначення поняття «промислова політика» може негативно впливати на розпорошений характер її реалізації протягом усього періоду незалежності нашої країни. Крім свого епізодичного характеру, промислова політика також негативно характеризувалася неузгодженістю із загальною економічною, грошово-кредитною, зовнішньоторговельною політикою тощо. Розглянемо це детальніше.

Першим системним документом з питань промислової політики, затвердженим на державному рівні, слід вважати Постанову КМУ №272 від 29.02.1996р. «Про Концепцію державної промислової політики України» [1]. Указана Концепція передбачала розвиток вітчизняної промисловості за такими напрямками: структурно-інвестиційний, конверсія та диверсифікація ОПК, науково-технічний, створення виробничо-технологічних комплексів. Необхідність розробки такого документу була викликана незадовільним станом місцевого індустріального комплексу внаслідок його швидкого переходу на модель ринкових відносин. За період 1991-1995рр. суттєво скоротився випуск промислових товарів, припинився притік інвестиційних активів у реальний сектор економіки, існуючий попит зі сторони місцевого населення задовольнявся переважно імпортною продукцією.

У практичній площині Концепція мала реалізовуватися за рахунок активного використання бюджетно-податкових і грошово-кредитних інструментів, що не мало під собою відповідного підґрунтя. По-перше, внаслідок економічної кризи підсиленої гіперінфляцією бюджетні доходи не відображали реальний стан господарства і знецінювалися швидкими темпами. По-друге, Україна не мала на час затвердження Концепція власної стабільної грошової одиниці – в обігу перебувала тимчасова валюта купоно-карбованець. Вона не виконувала одну з основних функцій грошей – заощадження, стримуючи таким чином процес нагромадження основного капіталу.

Визначаючи головну мету промислової політики на сучасному етапі доречно наголосити на забезпеченні сталого зростання внутрішнього валового продукту. Передусім це стосується галузей, які мають значний потенціал для вагомого нарощування конкурентоспроможної продукції.

Проведене дослідження становища в окремих галузях і проведений ретельний аналіз дозволяє визначити, перш за все, загальні чинники, які негативно впливають на фінансово-економічну діяльність підприємств, а саме: існування диспропорції між впровадженням

монетарної і промислової політики; некерованість ринковими процесами рівноваги між попитом та пропозицією; повільне інтегрування до стабільних ринків.

Зазначені фактори відносяться до макрорівня функціонування економіки, і визначальним завданням на цьому рівні є орієнтир на невідкладне розв'язання найгостріших проблем в сфері виробництва – припинення спаду, і створення реальних передумов вже найближчим часом до стійкого зростання.

Вирішальну роль в макроекономічній, а разом з нею і промисловій стабілізації ситуації в Україні відіграли наступні чинники: приватизація державного майна з формуванням середовища приватних власників, проведення грошової реформи 1996 р. і подальша стабілізація цін, встановлення основних принципів ринкової економіки, прийняття основ податкового, бюджетного, фінансового законодавства тощо. Ці фактори мають переважно системний характер і не можуть бути розцінені як складові елементи реалізації Концепції державної промислової політики в Україні.

Повернення до проблем промислової політики відбулося у 2003р., свідченням чому стали Указ Президента України №N 102/2003 від 12.02.2003р. «Про Концепцію державної промислової політики України», а також Постанова КМУ № 1174 від 23.07.2003р. «Державна програма розвитку промисловості на 2003-2011 роки» [2-3]. Слід зазначити, що урядова постанова є прямим наслідком реалізації відповідного указу Президента. Умови розробки та затвердження цих документів мають суттєву відмінність від згаданої вище Концепції – вітчизняна економіка перебувала на початку так званого «золотого періоду» розвитку, який тривав до кризи 2008 року. Провідні галузі промисловості – металургія, машинобудування та хімія поступово відновлювалися після падіння попиту на їхню продукцію з боку світових споживачів.

Проте, на той момент почав активно проявлятися такий негативний фактор як висока залежність промислових підприємств від зовнішнього попиту. Формування такої залежності почалося у середині 1990-х рр., коли за відсутності розвинутого внутрішнього ринку промислові підприємства змушені були шукати ринки збуту на території інших країн. Це поступово призвело до викривлення промислового виробництва товарів в Україні на користь його експортної орієнтації, яка у спричинила значні внутрішні проблеми української економіки під час світової економічної кризи 1998-1999 рр.

Нова на той час програма промислової політики багато в чому повторювала положення Концепції 1996 р., хоча в ній були присутні низка відмінностей. Серед таких слід відзначити перехід до чітко визначених стратегій (замість основних напрямків), а також декларування розвитку промисловості відповідно до стратегії європейської інтеграції України. Необхідно відзначити, що дана програма не набула практичного змісту, а відтак не виконала покладених на неї завдань з інноваційного розвитку виробничих потужностей, розширення товарного виробництва із одночасним імпортозаміщенням, а також зменшення експортної складової. Відсутність позитивних зрушень у вітчизняній промисловості підтверджують дані таблиці 1.

Таблиця 1

Окремі показники розвитку промисловості в Україні за 2003-2011рр. , %
(складено автором за [4, с.109; 5, с.105; 6, с.18-19; 7, с.5])

Показник	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Частка у загальній ВДВ	30,3	28,5	30,9	31,7	31,2	30,1	26,9	27,2	28,0
Зростання до попереднього періоду	115,8	112,5	103,1	106,2	107,6	94,8	78,1	111,2	107,6
Знос основних засобі	56,4	58,3	57,9	58,6	59,0	58,0	61,8	63,0	57,3*

Примітка: *подані дані за 2012 рік. Відповідний показник за 2011 рік органами Держстату України не обліковувався.

Дослідженням встановлено: протягом указанного періоду частка промисловості у загальній ВДВ по економіці була нерівномірною, але мала тенденцію до зменшення. Це пояснюється

поступовою деіндустріалізацією вітчизняної економіки, негативним проявом якої стало закриття великої кількості промислових підприємств. Графічне подання (рисунок) основної характеристики розвитку промисловості України майже за десять останніх років засвідчує подальшу стабілізацію показника «частка у загальній ВДВ», що безумовно, не дає почуття заспокоєності щодо розвитку галузі.

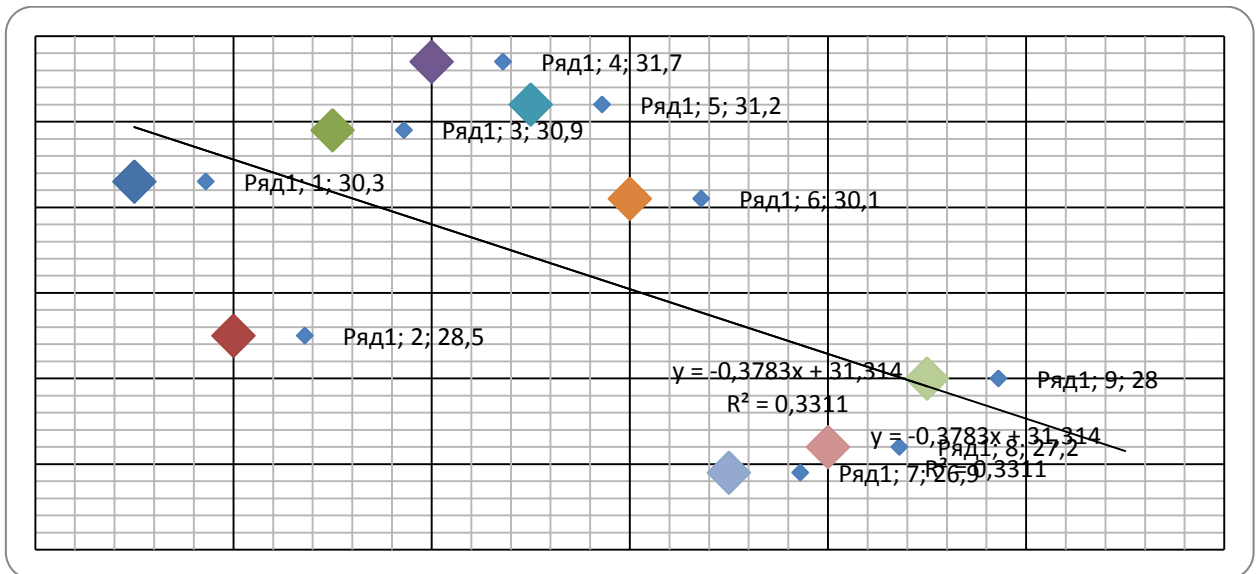

Рис. 1. Частка у загальній ВДВ, %

Зростання фізичних обсягів випуску продукції відбувалося завдяки активізації попиту на неї з боку іноземних споживачів, внаслідок чого окремі великі галузі (металургія, хімія, машинобудування) мали експортну орієнтацію на рівні 60% і більше. Експортна орієнтація промисловості, аналогічно до 1998-1999рр., стала основним чинником різкого падіння обсягів виробництва у 2008-2009рр. Негативні тенденції також мали місце в питаннях оновлення виробничих фондів, знос яких збільшився до 57,3% (по окремих підгалузях – до 100%).

Таким чином можна констатувати наступне. Реалізація промислової політики в Україні (за підсумками завершення терміну відповідних програм) не забезпечила ефективного розвитку відповідної складової національної економіки. Конкретно це стосується оновлення виробничих фондів, зниження їх енергоємності, розширення товарного виробництва з подальшим імпортозаміщенням, структурної перебудови експорту та зниження його впливу на загальний випуск продукції.

На даний час в Україні затверджені два документи, які регламентують реалізацію промислової політики. Такими є Державна програма активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки (Постанова КМУ №187 від 27.02.2013 р.), а також Концепція Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року (Розпорядження КМУ №603-р від 17.07.2013 р.) [8-9].

Структура обох документів є схожою до попередніх рішень уряду щодо реалізації промислової політики у питаннях оновлення виробничих фондів, зниження рівня їх енергоємності, розширення товарного виробництва з активізацією імпортозаміщення, зниження експортної складової в загальному випуску промислової продукції. Проаналізувати результати виконання указаних програм на даний момент немає можливості через відсутність повноти статичних даних. Крім того, ухвалена розпорядженням №603-р Концепція не містить чітких параметрів її реалізації, а також деталізованого інструментарію досягнення задекларованих цілей. Наповнення обох документів практичним змістом та інструментарієм реалізації є завданням на найближчу перспективу.

Висновки. Реалізація промислової політики в Україні проходила в умовах, які можна розділити на два основні етапи: період загальноекономічної нестабільності, а також період екстенсивного розвитку вітчизняної економіки. Головними обмеження на шляху всебічного розвитку промисловості відповідно до стратегічних пріоритетів вітчизняної економіки були трансформаційний період ринкових перетворень і дестабілізація грошово-кредитної та бюджетно-податкової системи (1996р.), а також висока залежність від зовнішнього попиту (починаючи з

1998р.). Реалізація затверджених програм промислової політики не координувала з іншими напрямками економічної політики держави, що призводило до суперечностей використовуваного інструментарію та поглиблення існуючих проблем. Врахування негативного досвіду попередніх років має стати запорукою ефективної реалізації промислової політики в системі загальної макроекономічної стабілізації в Україні.

Література

1. Про Концепцію державної промислової політики України / Кабінет міністрів України. Постанова №272 від 29 лютого 1996 року.

2. Про Концепцію державної промислової політики : Указ Президента України N 102/2003 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал Верховної ради України. – Режим доступу до сайту: <http://rada.gov.ua/>

3. Про державну програму розвитку промисловості на 2003–2011роки : Постанова КМУ №1174 від 28 липня 2003 року [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал Верховної ради України. – Режим доступу до сайту: <http://rada.gov.ua/>

4. Статистичний щорічник України за 2007 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Держстату України. – Режим доступу до сайту: <http://ukrstat.gov.ua/>

5. Статистичний щорічник України за 2011 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Держстату України. – Режим доступу до сайту: <http://ukrstat.gov.ua/>

6. Основні засоби України за 2000-2010рр. статистичний збірник [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Держстату України. – Режим доступу до сайту: <http://ukrstat.gov.ua/>

7. Баланс основних засобів України за 2012 рік статистичний бюлетень [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Держстату України. – Режим доступу до сайту: <http://ukrstat.gov.ua/>

8. Державна програма активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки : Постанова КМУ №187 від 27.02.2013р. [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал Верховної ради України. – Режим доступу до сайту: <http://rada.gov.ua/>

9. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року: розпорядження КМУ №603-р від 17.07.2013р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon3/rada.gov.ua/laws/show/603-2013-%D1%80#n10>

1. Pro Konceptsiyu derzhavnoyi promy`slovoiy polity`ky` Ukrayiny` / Kabinet ministriv Ukrayiny`. Postanova #272 vid 29 lyutogo 1996 roku.

2. Pro Konceptsiyu derzhavnoyi promy`slovoiy polity`ky` : Ukaz Prezy`denta Ukrayiny` N 102/2003 [Elektronny`j resurs] / Oficijny`j veb-portal Verhovnoyi rady` Ukrayiny`. – Rezhy`m dostupu do sajtu: <http://rada.gov.ua/>

3. Pro derzhavnu programu rozvy`tku promy`slovosti na 2003–2011roky` : Postanova KMU #1174 vid 28 ly`pnya 2003 roku [Elektronny`j resurs] / Oficijny`j veb-portal Verhovnoyi rady` Ukrayiny`. – Rezhy`m dostupu do sajtu: <http://rada.gov.ua/>

4. Staty`sty`chny`j shhorichny`k Ukrayiny` za 2007 rik [Elektronny`j resurs] / Oficijny`j sayt Derzhstatu Ukrayiny`. – Rezhy`m dostupu do sajtu: <http://ukrstat.gov.ua/>

5. Staty`sty`chny`j shhorichny`k Ukrayiny` za 2011 rik [Elektronny`j resurs] / Oficijny`j sayt Derzhstatu Ukrayiny`. – Rezhy`m dostupu do sajtu: <http://ukrstat.gov.ua/>

6. Osnovni zasoby` Ukrayiny` za 2000-2010rr. staty`sty`chny`j zbirny`k [Elektronny`j resurs] / Oficijny`j sayt Derzhstatu Ukrayiny`. – Rezhy`m dostupu do sajtu: <http://ukrstat.gov.ua/>

7. Balans osnovny`x zasobiv Ukrayiny` za 2012 rik staty`sty`chny`j byuleten` [Elektronny`j resurs] / Oficijny`j sayt Derzhstatu Ukrayiny`. – Rezhy`m dostupu do sajtu: <http://ukrstat.gov.ua/>

8. Derzhavna programa akty`vizaciyi rozvy`tku ekonomiky` na 2013-2014 roky` : Postanova KMU #187 vid 27.02.2013r. [Elektronny`j resurs] / Oficijny`j veb-portal Verhovnoyi rady` Ukrayiny`. – Rezhy`m dostupu do sajtu: <http://rada.gov.ua/>

9. Pro sxvalennya Konceptsiyi Zagal`noderzhavnoyi cil`ovoyi ekonomichnoyi programy` rozvy`tku promy`slovosti na period do 2020 roku: rozporядzhennya KMU #603-r vid 17.07.2013r. [Elektronny`j resurs] / Rezhy`m dostupu: <http://zakon3/rada.gov.ua/laws/show/603-2013-%D1%80#n10>

Рецензент Балджи М.Д., д.е.н., професор кафедри економіки та управління національним господарством Одеського національного економічного університету.

1.02.2014.